

ANNE-BABA DAVRANIŞLARININ ÇOCUK ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Çocuğun zeka ve kişilik gelişiminin temelinde annenin ve babanın davranışlarını buluyoruz. Onların tek tek kişilikleri, birbirlerine olan davranış ve tutumları ve çocuklarına gösterdikleri ilgi ve davranış biçimleri gerçekten çok önemlidir. Çocuğun zeka ve kişilik gelişiminde, özellikle anne ve baba davranışlarının büyük rolü vardır.

Bazı çocuk ileriki yaşamında tıpkı anne ve babası gibi davranır.

Bazı çocuk öyle zorlanmış ki, reaksiyon olarak, kendisine yöneltilen davranış ve eğitim tarzının tam tersini seçer. Doğru ya da yanlış olduğunu gözetmeden... İçinde birikmiş acı ve sorunlar nedeni ile...

Bazıları da, kendi anne ve baba davranışlarını bilinçli bir yorum süzgecinden geçirir ve en iyisini, en doğrusunu uygulamaya çalışır.

- “Benim doktor olmamı isterdi, annem... Olamadım... Bari oğlum doktor olsun. Bunu sağlamak zorundayım...”
YA DA
- “Okutmak için boşuna zorladılar beni... Zamanım boş yere harlandı. Ben çocuğumu okutmayacağım. Bir an önce hayata atılsın ve para kazansın.”
YA DA
- “Onun annesi ve babası olarak görevimizi seve seve yapacağız. Neye yeteneği varsa ve ne olmak isterse öyle olsun. Eğitmek, yetiştirmek, mutlu ve verimli olmasına yardım etmek en büyük görevimiz bizim...”

Bu ve benzeri davranışlara çok sık rastlamaktayız. Genellikle çocukların öğrenim ve eğitimlerinde anne ve babanın, idealleri büyük rol oynamaktadır. Çocuklarında adeta kendilerini gerçekleştirmek istemektedirler. Kişilik özellikleri tam gelişmemiş olan “BÜYÜK ÇOCUKLAR” dır bunlar... Kendi geçmişlerinden , kendi çocukluk sorunlarından sıyrılmamış olan büyük çocuklardır.

Çocuk hep inceler; bilir misiniz? Belli ederek ya da etmeyerek çocuk hep inceler. Ve zamanı gelince öyle bir konuşur ki şaşırır büyükler.

ÇOCUĞUN KİŞİLİK GELİŞİMİ VE KARDEŞLİK SIRASI

Çocuğun benlik gelişimi iki yaşından itibaren gelişmeye başlar. Çocuk ailesinin de yardımıyla kendi kendini tanıır ve değerlendirir. Kişisel özelliklerinin yanı başında annesinin, babasının, ailesinin ve çevresinin ona olan davranışları yer almaktadır. Aile ve çevre etkileri kişilik gelişiminin çok önemli faktörleridir. Aynı ortamlarda, aynı şartlarda ve farklı eğitimle yetiştirilen kardeşler arasında görülen ayrıcalık bu gerçeği kanıtlamaktadır. Hatta kardeşlik sırasında bile anne ve babanın çocuklarına olan farklı davranışları, onların kişilik gelişimlerinde önemli rol oynamaktadır.

Tek çocuk genellikle yalnız, güvensiz ve egosantrik çocuktur. Yani, kendisini dünyanın merkezi gibi düşünür. Aile çevresinin, özellikle aile büyüklerinin kendisine gösterdikleri önceliğe çok alışmış ve bunu adeta bir hak olarak kabul etmiştir. Devamlı olarak büyüklerinden yardım ve destek bekler. Hemen her isteğinin yerine getirilmesine alışmıştır.

Tek çocuğun çevre ve arkadaşlık ilişkileri sağlıklı gelişemez. Çünkü çocuk başkalarını da ailesi gibi kullanmak isteyince dirençle karşılaşacaktır. Hemen her çocuk yeni doğan kardeşini kıskanır. Annesinin ve çevresinin tek insanı, tek sevgilisi iken birden bire tahtını kaybetme tehlikesi ile karşılaşan bir hükümdar gibidir. *İkinci plana itilme üzüntüsünün yanı sıra, annesini paylaşma sorunu onu son derece üzer.*

Kardeşlik sırası, yönünden en küçük çocuk olmak, tek çocuk olmaya kısmen benzer. İlgi çeken, sevilen, hep küçükmüş, hep küçükmüş gibi davranılan çocuktur. Abla ya da abileri olması açısından şanslıdır. Yapayalnız değildir. Paylaşmaya az çok alıştırılmıştır. Yine de tüm işleri, tüm sorumlulukları büyükleri tarafından benimsenip çözümlenir. Küçük çocuğun sorumluluk duygusu çok geç gelişir. İlgi, sevgi, şefkat yönünden ise söylenecek söz yoktur. Hepsini bol bol almanın mutluluğunu yaşar.

OKUL – ÇOCUK – AİLE

Çocuk için okul hem aile yaşamının devamı, hem de dış dünyaya açılan ilk kapıdır. Bu eğitim kurumu, çocuğa bir şeyler öğretmekle görevini tamamlamış sayılamaz. Yuva sıcaklığını devam ettirerek, çocuğu dış dünya ile uyum sağlamaya hazırlayacaktır, okul... Bu yönden çocuğun ikinci evi, ikinci yuvası sayılır.

Çoğu kez evdeki sorunlar, okulda devam eder. Çocuk, zekası, yetenekleri, ve kişiliği ile ikinci annesinin, yani öğretmenin elinde ve gözetimindedir. Ona eğilecek, onu anlayacak, onu eğitecek ve değerlendirecek öğretmenin...

Tüm ömrünü eğitim ve öğretime adanmış bir öğretmenin şu sözleri üzerinde dikkatle durmaya değer: “Çocuğun sorumlu ve bilinçli öğretmeni, bilgi kaynağı olmanın yanı sıra, bazen doktor, bazen hemşire, hemen her zamanda bir psikolog gibi onu anlayıp kavrayacak insandır. Ve öğretmen ister erkek ister kadın olsun, her şeyden önce bir anne şefkati ve anne sevgisi demektir. Çünkü çocuğun bir üvey annesi olabilir... Üvey anne gibi davranan bir öz annesi de olabilir. Öğretmenin bilinçle, dikkatle üzerinde durması gereken tek gerçek şudur ki; ÜVEY ANNE OLUR AMA, ÜVEY ÖĞRETMEN OLMAZ.”

Bu kurala içtenlikle uyulmuş olsa, çocuk kendisini yalnızca başarısı ile değerlendirilen bir araç gibi hissetmeyecektir. Bir varlık olarak, bir insan olarak sevilip önemsenmesinin mutluluğunu yaşayacaktır.

ÇOCUĞUN RUH SAĞLIĞI

Her insan için ruh sağlığı, kendi kendisiye ve çevresiyle uyum içinde olmak demektir. Freud, “sağlıklı insan, çalışan ve seven insandır” der. Bir bakıma hem kendimizle, hem de başkalarıyla barış içinde olmaktır.

Çocuğun ruh sağlığında ise sağlıklı bir üçgen söz konusudur. Hem annenin hem babanın hem de çocuğun uyumlu, huzurlu ve sağlıklı olmasından kaynaklanıp oluşacak bir üçgen...

Cezadan, katı ve sert önerilerden kaynaklanan eğitim, çocuğun ruh sağlığını zedeler. Uyum, bir esnekliktir. Duygusal ve düşünsel iletişim, anlayış, iyi niyet ve hoş görü ile gerçekleşir.

Saygıyla ve sabırla dinlemeyi bilmeden, öğrenmeden konuşmaya kalkışırsak, bizi de dinlemezler. Yaşam içindeki her değişikliğe, her yeniliğe, tatlı bir uyumla yaklaşabilmektir, ruh sağlığı... Ürkütmeden, korkmadan, paniğe kapılmadan... Çocuk açısından ifade etmek gerekirse: “Ürkütülmeden, korkutulmadan...” Nefes alır gibi rahat, sevecen ve adeta yaşam mucizesini merak eder gibi bir uyumdur bu. Sevecen ve hayret... Tanışma, bilme ve öğrenme isteği...Tüm yaşamla dost ve barışık olmak...

Çocuk ruh sağlığı açısından ailenin, yakın çevrenin ve okulun ne büyük sorumluluklar taşıdığı ortadadır. Çok değerli ve çok ince bir malzemeyi büyük bir özenle tanımak, iyi ve doğru değerlendirmek... İlgil ve bilgi yanı sıra, sabır, anlayış ve sevgi isteyen bir uğraş söz konusudur. Gerçek ilgi ve sevgi ile, ilgi ve sevgi gösterisini çocuk pek çabuk ayırdeder ve asla affetmez. Kazandırılan olumlu değerler bir çırpıda yok olabilir. mutsuz, huzursuz, kırıncı, yanlış, öfkeli baş kaldırmalara dönüşebilir. Çoğu kez “EKTİKLERİMİZİ BİÇERİZ” de ondan.

ÇOCUKTA UYUM VE DAVRANIŞ BOZUKLUKLARI

İnsanın hatta yaşamın küçük bir örneğidir, çocuk. Yaşıyla küçük, vücut gelişimiyle küçük; fakat anlamı ve önemi ile kocamandır. Çünkü durmamacasına akıp giden yaşam nehrinin arı-duru su damlasıdır, çocuk.

Çocuğun doğuştan sahip olduğu fizik, fizyolojik ve psikolojik özellikler, anne-baba, bazen bir bakıcı ve daha sonra yakın çevre ve okul tarafından gözlemlenir, ilgilenilir ve geliştirilmeye çalışılır. Psikolojik gelişimin ilk kaynağı doğum olsa da ana-baba ilgisi, çocuğa verilen öğrenim ve eğitim büyük önem kazanmaktadır. Psikolojik gelişimin ikiz kardeşi diyebileceğimiz bir başka gelişimde,

Sosyal Gelişim⇒ yani çocuğun çevreye uyum göstermesi, duygusal-düşünsel iletişim içinde bulunması,yani sosyalleşmesidir.

Sağlıklı büyüyen çocuğun uyku, meme, mama sorunu pek olmaz. buradaki sağlık, yalnızca çocuğun sağlığı değil; anne-babasının sağlığı da, anne-babanın beraberliklerindeki düşünsel-duygusal uyum anlamına gelir.

Niçin ağlar çocuk? Neden huysuzlaşır? Karnı aç değilse, organik bir nedeni yoksa niçin ağlar çocuk?

“ Ya psikolojik anlamda canı yanmıştır, üzmüşlerdir, azarlamışlardır, kırmışlardır onu...”

“ Ya da öylesine yalnız ve ilgisiz hissediyordur ki kendini, sevin beni, ilgilenin benimle lütfen der gibi ağlıyordur...”

Mutsuz, yalnız ve huzursuz çocuk ya her fırsatta ağlar, ya çevreye büyük tepkiler geliştirir, yaramazlık ve uyumsuzluk örnekleri sergiler... Ya da tümüyle sessizleşir ve içine kapanır. Susar, susar... En büyük sorunda bu suskudur. Kendi yalnız dünyasına hiç kimseyi almak istemiyormuş gibi görünmez bir duvar örüp suskuya ve yalnızlığa sığınma... Aşılması en zor duvar ve en dayanılmazı budur.

OKUL ÖNCESİ EĞİTİM

Okul öncesi eğitimin ilkeleri :

1. Sevgi
2. Tutarlılık – Süreklilik
3. Özgürlük ve disiplin arası bir denge
4. Bağımsız ve kendine yeten bir tarzda yetiştirmek
5. Eğitim düzeyi, gelişim düzeyine uygun olmalı
6. Oyun-yaratıcı oyun etkinlikleri
7. İstenilen davranışı yerleştirmek için ödül
8. Etiketlere uygun davranışlar
9. Çevrenin uyarıcı niteliği
10. Acı ve sevincin paylaşılması

Grup içerisinde bir çocuk, işbirliği yapmayı, birlikte herhangi bir işi yapmayı- planlamayı, diğer çocukların fikirlerine saygı göstermeyi, yabancılık hissetmeden bir işe başlamayı, iyi ya da kötü bir sonuç alındığında bunu arkadaşları ile paylaşmayı öğrenir. Bir çok el alışkanlıkları okul öncesi eğitim kurumunda kazanılır. Yukarıda saydığımız davranışların kazandırılmasında oyun, çok önemli bir araçtır.

Oyunun ne gibi yararları vardır :

- a. Bedensel olarak duygusal, zihinsel, sosyal hatta cinsel bakımdan da gelişir. Çocuk için oyun, zamanın iyi geçirilmesini sağlayan bir araç değil aynı zamanda gelişimini de sağlayan bir yapıdır.
- b. Oyun çocuğa hareket özgürlüğü sağlar.
- c. Çocuğun kendisini yönettiği, denetlediği bir hayal dünyasını yaratmasını sağlar.
- d. Araştırma, merak, macera veya serüven gibi motivelerin etkisiyle oyun oynamaktadırlar. (Daha çok erkeklerde)
- e. Dil gelişimini hızlandırır.
- f. Çocuk oyun içinde bedensel yapısını denetim altına alır. Bilgi ve dikkat toplama oyun ile gelişir.
- g. Yetişkin rollerini oyun sürecinde oynayarak benimser.
- h. Öğrenmek için en dinamik, en canlı ortam ve yöntemleri oyun sağlar.
- i. Karar verme akıl yürütme yeteneği oyun ile gelişir.
- j. Özellikle grup oyunları ile kendi beklentilerinden kurtulur.
- k. Oyun içinde ruhsal gerginlikler, sıkıntılar yok olur. Oyunun tedavi edici gücü vardır.
- l. İnsan yaşamının sürekliliği için, oyunun yaşamsal bir önemi ve sürekliliği vardır.
- m. Oyun insanı cezalandırır ve mutlu eder.

Çocuk Oyunlarının Özellikleri

1. Oyun belirli bir sıra ve evrim izler.
2. Oyun etkinliklerinin sayısızlığı ve çeşitliliği, yaş büyüdükçe azalır.
3. Çocuğun yaşı büyüdükçe, dikkat süresi de uzar. Kendisini daha uzun süre bir işe verebilir.
4. Çocuk istediği zaman, istediği şekilde, istediği şeyle oynar.
5. Hiçbir zaman akılcı bir şekilde bir oyuncuğa bağlı değildir.
6. Çocuk büyüdükçe beden durgunlaşır. Daha sakin ve zihinsel becerilerle bedeni uyum içinde çalıştıran oyunlara yönelir.

Yaşlara Göre Oynanan Oyunların Türleri

0-2 Yaş : çocuklar bireysel oyun oynarlar ve çevreleri ile farklı etkileşimler kuramazlar. Renkli dikkat çekici oyunlarla oynar.

3 Yaş : Yüksek yerlerde yürümeyi denerler. Takla atma ve tırmanma eylemleri yapabilirler. Yeni oyunlar yaratırlar ve oynarlar. Daha çok evcilik, doktorculuk, bakkalcılık... gibi oyunlar oynarlar.

4 Yaş : Resim yaparlar, yapılar kurarlar ve kendi yaptıkları şeylere hayranlık duyarlar. Yaptığı şeyi zevkle seyrederek. Müzikten, şarkı söylemekten, dans etmekten çok hoşlanırlar. Özellikle ritimli müzikten çok hoşlanırlar ve büyük zevk alırlar. Resimli kitapları çok severler. Hayal gücünü uyaran kitapları tercih ederler.

5 Yaş : Tek başına ya da bir yetişkinin yanında oynamaktan hoşlanır. Bedensel etkinlikleri arttığı için ip atlama, paten kayma, salıncakta sallanma; el becerisi arttığı için, kesme, yapıştırma, çizim yapma, resim yapma ya da bir resme harfi, sayıyı ekleme, kopya etme, parçalı bilmeceleri birleştirme gibi oyunlar oynarlar.

6 Yaş : Bu yaş çocuğu oyunu bir iş gibi görmektedir. Boyama, yapıştırma, kesme ve çizim yapmayı sever. 6 yaşındaki çocuk dengeli sağladığı için bedenini kontrol eder. Top, ip atlama, yüzme gibi oyunları tercih etmektedir. Çocuğun bunları yapması için bazı bedensel oyunlara da izin vermeliyiz.

OKUL ÖNCESİ KURUMDAKİ ÖĞRETMENİN ÖZELLİKLERİ

Yeniliklere açık, kendine saygısı olan ve kendini tanıyan, güvenilir, sağlam bir kişiliği olan ve davranışlarda tutarlı olan bir kişilik özelliğine sahip olmalıdır. Öğretmenin çocukları sevmesi ve onlarla olmaktan mutlu olması gerekir. Öğretmen, alanında bilgili, becerikli ve aktif olmalıdır. Özellikle çocuklarla dostça ilişkiler kurabilmelidir. Her tür farklı soruya cevap verebilecek kadar hazırlıklı olmalıdır. Öğrencilerin olumlu davranışlarını değerlendirmelidir. Espri yeteneği olmalı, şakacı olmalı, özellikle küçük çocuklarla uğraşıyorsa çocuklarla birlikte neşelenmeli, gülmelidir. İşte o zaman arada çok güzel duygusal bir bağ olacaktır.

ÖĞRETMEN ÇOCUK İLİŞKİLERİNİN GENEL DOĞRULTULARI

1. Çocukla birlikte olmalı, arkadaş gibi davranmalı ama hiçbir zaman çocuklaşmamalıdır.
2. Öğretmen ne öğreteceğim yerine hangi eğitsel faaliyeti nasıl öğretebilirim endişesi içinde olmalıdır.
3. Çocukları geriden gözleyip anlam gelişimine katkıda bulunabilir. Doğal halde gözlemlenmelidir. Çocuklar genellikle yetişkinlerle birlikte olmaktan sıkıntı duyarlar. Bunun nedeni yetişkinlerin çocuk üzerinde koyduğu baskı ve çocuğun yetişkin tarafından anlaşılmadığı düşüncesidir.
4. Öğretmen aynı anda birden fazla çocukla ilgili olmalıdır. Bunu grup faaliyetleri ile yapabilir.
5. Çocuklara karşı ön yargılı olmamalıdır. Çocukların değerlerinden alçak gönüllü olmaya dikkat etmelidir.
6. Öğrencilerin birbirleriyle iyi ilişki kurmasında öğretmenin rolü vardır. Öğretmen bunu yaparken öğrencilerin birbirleri ile saygılı olmasını, ilişkilerinden zevk almasını sağlamalıdır. Çocuğu ödüllendirmelidir. Sınıf içerisinde sevilen öğrenci ile sevilmeyen öğrenci bir araya getirilerek sınıf içerisinde bir kaynaşma sağlanmalıdır.
7. Problem çözme yeteneğinin sağlanmış olması gerekir. İnsan adeta problem ağına düşmüştür. Çocuğun problemlerle başa çıkmasının öğretilmesi gerekir. Kendi sorunlarına sahip çıkmalıdır. Kendi kararlarını kendi vermesini ve kendi kendini denetlemeyi öğrenmelidir.

ÇOCUK NEYİ ÖĞRENİR?

Eğer bir çocuk kınanarak yaşarsa **suçlamayı** öğrenir.

Eğer bir çocuk düşmanca davranışlar içinde yaşarsa **kavga etmeyi** öğrenir.

Eğer bir çocuk alay edilerek yaşarsa **sıkılganlığı** öğrenir.

Eğer bir çocuk utanç içinde yaşarsa **suçluluk duymayı** öğrenir.

Eğer bir çocuk hoşgörülle yaşarsa **sabırlı olmayı** öğrenir.

Eğer bir çocuk teşvik edilerek yaşarsa **güvenmeyi** öğrenir.

Eğer bir çocuk değer verilerek yaşarsa **saygı duymayı** öğrenir.

Eğer bir çocuk eşitlik ortamında yaşarsa **adaleti** öğrenir.

Eğer bir çocuk güven duygusu içinde yaşarsa **inanmayı** öğrenir.

Eğer bir çocuk beğenilerek yaşarsa kendisinden **hoşlanmayı** öğrenir.

Eğer bir çocuk kabul ve dostluk içinde yaşarsa dünyada **sevgi aramayı** öğrenir.

Eğer bir çocuk düşmanlıklar içinde büyürse **saldırganlığı** öğrenir.

Eğer bir çocuk sevgi içinde büyürse **güvenmeyi** öğrenir.

Çocuk ailenin, aile de toplumun ürünüdür; çocuk **yaşadığını** öğrenir.